

Posudek diplomové práce J. Hebrona *Principium et fundamentum* sv. Ignáce (ES 23)

Diplomant se ve své práci věnuje jednomu ze základních textů katolické spirituality, jímž jsou *Duchovní cvičení* Ignáce z Loyoly. Soustředil se především na pasáž, která je nazývána „princip a fundament“ exercicií a která předkládá souhrnou spirituálněteologickou vizi, na které pak stojí celá stavba duchovních cvičení. Ignácova *Duchovní cvičení* nabízí jedinečnou metodiku vedoucí k hluboké duchovní zkušenosti, která odpovídá parametrům katolické duchovní tradice a současně vychází vstřícně požadavkům soudobé mentality jak Ignácovy doby, tak dneška.

Text Jiřího Hebrona představuje ve dvou velmi pečlivě zpracovaných vstupních kapitolách vznik *Duchovních cvičení*, možné literární a teologické vlivy a také souvislost s rozvojem duchovní zkušenosti samotného Ignáce z Loyoly. Diplomant si dal velkou práci s vyhledáváním pramenné literatury, jednotlivých textových verzí, edic a kopií základního textu.

Stěžejní část práce by měla být podle mého názoru třetí kapitola, tedy analýzu pasáže DC 23. Zde se také nejvíce ukázaly některé diplomantovy limity. Podkapitoly jsou velmi dobře logicky provázány, tedy co se týče nadpisů, ale obsah podkapitol ne vždy nabízí, co nadpis slibuje. Například „Analýza struktury“ obsahuje pouze výklad názvu (Princip a fundament) a to v interpretaci jednoho z autorů uvedených v poznámce pod čarou. Také v dalších částech této kapitoly nelze hovořit o v pravém slova smyslu analýze, nejde o analytický přístup, ale spíše o duchovní komentář, což je zřejmě podmíněno zdroji, o něž se zde diplomant opírá.

Přínos prvních kapitol práce podle mě snižuje také určitá výkladová a logická nedůslednost třetí kapitoly – jako příklad bych uvedla např. pokus propojit charakterizovat západní spiritualitu jako postrádající prvek spirituality stvoření a provázání se spiritualitou pohostinnosti v Genesis 2 (viz s. 38). Bez ohledu na to, zda s uvedeným propojením lze souhlasit či ne, bylo by třeba uvedená tvrzení lépe vyargumentovat a podložit odbornými texty. Podobně to platí i pro obhajobu Principu a fundamentu a celku *Duchovních cvičení*, která podle autora „nejsou antropocentrická“ (s. 41). Opět: na tomto tvrzení se shodne většina interpretů, ale v textu diplomové práce by bylo třeba jednotlivá tvrzení podložit teologickou reflexí na základě odborné literatury a především pracovat s jazykovou rovinou samotného Principu a fundamentu a to s ohledem na jazyk originálu.

Podobně diplomant sice říká, že u exercicií sv. Ignáce „je zcela na místě podtrhnout primární nutnost Boží milosti“, nicméně neuvádí žádný textový doklad, který by podpořil toto tvrzení, kde tomu tak u Ignáce je. Ignácova duchovní cvičení jistě jsou hluboce teologickospirituální text, který klade do středu Boha a jeho působení v lidském životě, ale opět je třeba provázat tvrzení s doklady, které se zakládají na textu *Duchovních cvičení*, případně se odvolávají na odbornou teologickou reflexi.

Důležité je také srovnání principu a fundamentu s ostatními podobnými místy v *Duchovních cvičeních*, domnívám se ale, že nestačí pouze vybrat a ocitovat místa, kde se vyskytují podobné a stejné formulace, ale připojit k nim reflexi.

Čtvrtá kapitola diplomové práce se snaží zprostředkovat, jak text Principu a fundamentu vykládali dva význační teologové dvacátého století, Karl Rahner a Hans Urs von Balthasar. Závěrečná reflexe rozdílnosti přístupů obou jezuitských teologů se zakládá na předpokladu, že Rahnerův přístup preferuje antropologické východisko, zatímco Urs von Balthasar je spíše trinitárně orientovaný. Diplomant je více nakloněn druhému přístupu, nicméně v závěru poněkud relativizuje oba velké

teology dvacátého století poukazem na potřeby současnosti a nových podob porozumění a výkladu tohoto duchovního textu.

Domnívám se, že z obou autorů se dalo vytěžit více materiálu k reflexi. Mimo to by pomohlo, kdyby krom obecného uvedení do Rahnerovy teologie čtvrtá kapitola obsahovala i přehled Rahnerových textů, které komentují Duchovní cvičení. Není mi jasné, proč diplomant nebere v potaz český překlad Rahnerových *Rozjímání podle Exercií sv. Ignáce*. Pokud má vůči němu výhrady, bylo by dobré je uvést. Vůbec se domnívám, že tu chybí přemostění mezi teologií obou jezuitských autorů (Rahnera i von Balthasara) a mezi jejich spiritualitou.

Vzhledem k pokusu srovnat přístup Rahnera a von Balthasara však podle mě bylo důležité věnovat větší pozornost Rahnerovu *Prvnímu rozjímání* nad exerciciemi (ve zmiňovaném *Rozjímání podle Exercií*) kde se lépe objasňuje Rahnerova pozice. Německý jezuita zde mluví o křesťanském pochopení Boha a rysech Boha, které odpovídají křesťanské zkušenosti s Bohem. Rahner zdůrazňuje Boží přesažnost, hovoří o Bohu, který nekonečně převyšuje svou vznešeností vše, co o něm lze říci,... je živý, pravý, pravdivý, spravedlivý, věčný,... je „Deus semper maior“ (srov. *Rozjímání podle Exercií sv. Ignáce* s. 12).

Tento Bůh, který tvoří člověka a drží ho při životě, je naším Otcem i Otcem Ježíše Krista, říká Rahner. Je „Pánem, který se nám v Ježíši Kristu niterně přiblížil“ (tamtéž), je Trojjediný: „ze Syna nám byl darován Duch, v němž smíme volat: „Abba, Otče“, takže od Syna vycházíme a jdeme v jeho Duchu k Otci a „toto zaměření bylo v Ignácově životním postoji centrální a tvořilo v jeho zbožnosti základní rys, který prostupuje celými exerciciemi.“ (Rahner, *Rozjímání podle Exercií*, s. 13).

Dalším rysem, který je podloží pro další rozvoj exercičních témat je (v témže spise) Rahnerova rozvaha o Bohu, který je láska: tváří v tvář jí se mohou rozhodovat (rozhodnutí pro Boha je ostatně pro Rahnera jádrem exercicií, jak píše v úvodu k *Rozjímání*). Láska je nám darována: „Bůh sám se nám dává“ (*Rozjímání*, s. 13). Také cíl lidského života je nezbytně spojen s Bohem: Bůh nás stvořil pro sebe, postavil nás do světa a dal nám účast na své velebnosti (tamtéž, s. 13), odtud se pak odvíjí i postoj pokory a statečnosti i chvála, úcta a služba, kterými člověk odpovídá na Boží dar (srov. tamtéž).

Také „ostatní věci“ jsou u Rahnera uvažovány ve smyslu nikoliv předmětů, ale rysů osobnosti, myšlenek, nadání, snažení a jsou relativizovány: jsou důležité natolik, nakolik pomáhají rozvíjet vztah k Bohu, nejsou tedy ani překážkou, ani primárním hybatelem spirituality. Tím je pro Rahnera především Boží sebedar, který probouzí odpověď víry.

Z uvedeného pak podle mě vyplývá, že může být trochu ošidné přetěžovat polarizaci „teologie shora“ (von Balthasar) versus tzv. „antropocentrický přístup“ připsaný v textu Rahnerovi, protože předpokládá velké zjednodušení komplexní teologické reflexe. Domnívám se, že by bylo pro podobné úvahy důležité věnovat větší pozornost vývoji Rahnerovy spirituality a obecněji vazbě Rahnerovy teologie na jezuitsko-ignaciánskou tradici modlitby spojené s nasloucháním Božímu slovu (srov. H. Vorgrimler, Karl Rahner! Sehnsucht nach dem Geheimnisvollen Gott. Herder 1990, viz též R. Siebenrock, Gnade als Herz der Welt. Der Beitrag Karl Rahners zu einer zeitgemässen Gnadentheologie.). Pak bychom možná vytěžili další podněty pro teologickou reflexi principu a fundamentu Duchovních cvičení, které by se neomezily na polemiku „antropocentrický“ versus „teologický“ přístup dvou jezuitských teologů.

Z formálního hlediska text obsahuje únosné, i když ne zanedbatelné množství překlepů, v první kapitole je také poněkud sporné rozlišení parafrází a citací (na některých místech zdá, že je v textu

použit přímý překlad, který je pak ještě jednou doslovně očitován, nyní již v původním jazyce v poznámce pod čarou).

Práci doporučuji k obhajobě, vzhledem k uvedeným připomínkám však navrhuji hodnocení velmi dobře.

Otázky k diskusi:

Proč je v textu použit český překlad Duchovních cvičení, ale např. Rahnerův komentář vychází z německého vydání souborných spisů (přitom také existuje český překlad, pod názvem Rozjímání podle Exercicií sv. Ignáce)? Jaký k tomu byl důvod?

Mohl by diplomant v krátkosti představit, v čem podle něj spočívá přínos textu Duchovních cvičení pro současnou spiritualitu?

V Praze dne 30.8. 2022

doc. ThLic. Denisa Červenková, ThD.